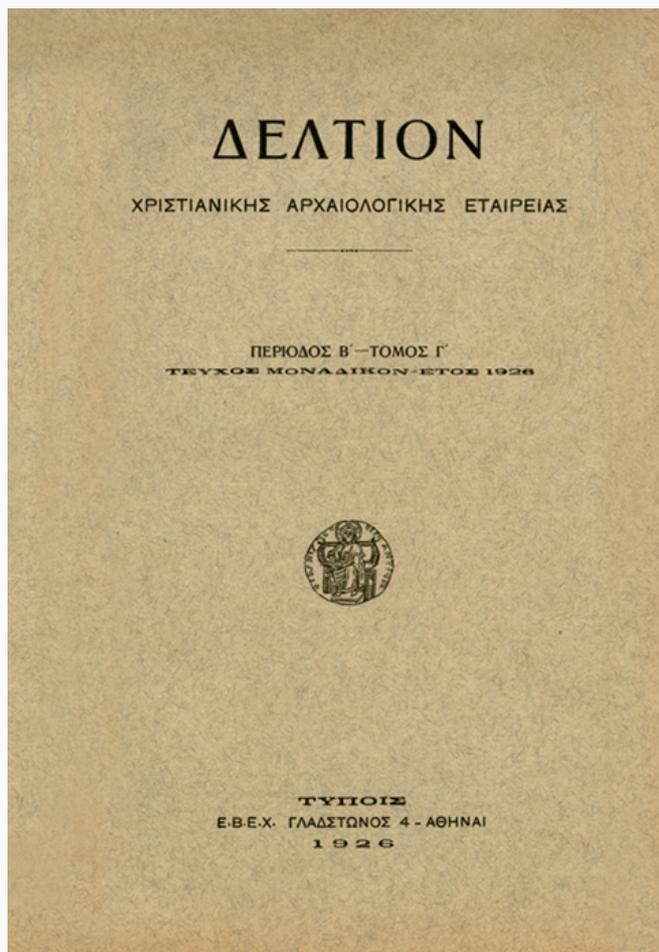

Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας

Τόμ. 3, Αρ. 1-2 (1926)

Δελτίον ΧΑΕ 3 (1926), Τεύχη α'-β', Περίοδος Β'

Βυζαντινά γράμματα της εν Άθω Ιεράς Μονής Βατοπεδίου. Ορισμός του δεσπότη Δημητρίου του Παλαιολόγου. Απολυθείς κατά μήνα Ιούλιον της Ι' ινδικτιώνος του 6970=1462 έτους

Μιχαήλ ΓΟΥΔΑΣ

doi: [10.12681/dchae.1317](https://doi.org/10.12681/dchae.1317)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΓΟΥΔΑΣ Μ. (2013). Βυζαντινά γράμματα της εν Άθω Ιεράς Μονής Βατοπεδίου. Ορισμός του δεσπότη Δημητρίου του Παλαιολόγου. Απολυθείς κατά μήνα Ιούλιον της Ι' ινδικτιώνος του 6970=1462 έτους. *Δελτίον της Χριστιανικής Αρχαιολογικής Εταιρείας*, 3(1-2), 35-48. <https://doi.org/10.12681/dchae.1317>

ΔΕΛΤΙΟΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Βυζαντιακά γράμματα της εν Άθω Ιεράς Μονής
Βατοπεδίου. Ορισμός του δεσπότη Δημητρίου του
Παλαιολόγου. Απολυθείς κατά μήνα Ιούλιον της Γ'
ινδικτιώνος του 6970=1462 έτους

Μιχαήλ ΓΟΥΔΑΣ

Δελτίον ΧΑΕ 3 (1926), Τεύχη α'-β', Περίοδος Β' • Σελ. 35-48

ΑΘΗΝΑ 1926

ΒΥΖΑΝΤΙΑΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΩΙ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΤΟΥ ΒΑΤΟΠΕΔΙΟΥ

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΛΥΘΕΙΣ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ
ΙΟΥΛΙΟΝ ΤΗΣ Γ' ΙΝΔΙΚΤΙΩΝΟΣ
ΤΟΥ 6970 = 1462 ΕΤΟΥΣ

Υ Π Ο
ΜΙΧΑΗΛ ΓΟΥΔΑ

Εἰρεθεῖς ἔνεκεν ὑπηρεσίας κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 1913 ἐν Ἀθῶν καὶ παραμείνας, μετὰ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου, ὅπερ εἶχον τὴν τιμὴν νὰ κυβερνῶ κατὰ τοὺς πολέμους τῶν ἐτῶν 1912—1913, προσωρμισμένος εἰς τὸν ὑπὸ τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου ὄρμον, ἔσχον τὴν εὐνυσίαν νὰ φιλοξενηθῶ παρὰ τῶν ὁσίων πατέρων τῆς περὶ ἧς ὁ λόγος ἱεροῦς μονῆς. Ἀλλὰ καὶ ὁ καιρὸς, φιλοξενώτερος τῶν ὁσίων πατέρων, ἠνύνησεν ἑξαιρετικῶς τὴν διαμονὴν τοῦ πλοίου μου εἰς τὴν ἀναπεπταμένην καὶ ἀσκεπῆ ἀπὸ τοῦ βορρᾶ ἐκείνην ἀκτὴν, καθ' ὅσον καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς ὀκταήμερου ἐκεῖ ἀγκυροβολίας μου οὐδεμίᾳ πνοῇ ἀνέμου παρηνώχλησε τὸ πλοῖόν μου εἰς τὰ ἀλίμενα ἐκεῖνα παράλια, ἀπὸ τῶν ὁποίων θὰ ἤμην ἠναγκασμένος νὰ ἀποπλεύσω καὶ ἀναχθῶ εἰς τὸ πέλαγος εὐθὺς ὡς ἤθελεν ἐμφανισθῆ καὶ ἡ ἐλαχίστη ἐπίπνοια, ἰδίᾳ μάλιστα τῶν ἀπὸ τοῦ βορείου ἡμικυκλίου τοῦ ὀρίζοντος πνεόντων ἀνέμων, οἵτινες δὲν εἶνε ποσῶς σπάνιοι εἰς τὸ τμήμα ἐκεῖνο τοῦ Αἰγαίου πελάγους κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον, ὅτε συνέπεσον αἱ ἑορταὶ τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 1913.

Ἐπωφελούμενος τῆς διαμονῆς μου, ἐφωτογράφησα τότε τριά-

κοντα και έννέα εκ τών μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐπιδειχθέντων μοι ὑπὸ τῶν δσίων πατέρων τοῦ Βατοπεδίου ἐγγράφων τοῦ ἀρχείου τῆς μονῆς, ἐπιλέγων ὅστε τὰ φωτογραφούμενα ἔγγραφα νὰ ἀνάγωνται εἰς τὴν πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἱστορικὴν περίοδον, καὶ ἀνέγνωσα ταῦτα, κατὰ τὴν ἐπάνοδόν μου μετὰ τὸ πέρας τῶν πολέμων, ἐκ τῶν φωτογραφιῶν τὰς ὁποίας ἀπεκόμισα, ἀνεκοίνωσα δὲ ἅμα πρὸ ἐτῶν ἐν συνεδρίᾳ τῆς Ἐπιστημονικῆς Ἑταιρείας τὰ περὶ τῶν ἐγγράφων τούτων, ἐπιφυλασσόμενος ἐν καιρῷ νὰ προβῶ εἰς τὴν δημοσίευσιν αὐτῶν καθ' ὅσον τὰ πλείστα εἶνε ἀνεκδότα, ἐλάχιστα δὲ μόνον ἔχουσι δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ κ. W. Regel (1), ἐν πολλοῖς μάλιστα καὶ ταῦτα ἐσφαλμένως ἀναγνωσθέντα.

Ἦδη προβαίνων εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ ἀνεκδότου μέχρι τοῦ νῦν ὄρισμοῦ τοῦ Δεσπότη Δημητρίου τοῦ Παλαιολόγου, μετὰ πανομοιοτύπου τοῦ δημοσιευομένου ἐγγράφου (2), δὲν θεωρῶ ἄσκοπον νὰ προτάξω μικρὰν μελέτην ἐπὶ τε τοῦ ἐγγράφου καὶ τοῦ ἀπολύσαντος τοῦτο Βυζαντινοῦ Δεσπότη.

* *

Τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἀποκείμενον ἐν πρωτοτύπῳ εἰς τὸ πολῦτιμον καὶ πλουσιώτατον ἀρχεῖον τῆς μονῆς, ὑπ' αὔξοντα ἀριθμὸν 15 τοῦ ἐπιδειχθέντος μοι χειρογράφου καταλόγου, εἶνε γεγραμμένον ἐπὶ μεμβράνης διαστάσεων 0μ. 38 X 0μ. 26.

Ὡς δὲ καὶ ἐκ τοῦ δημοσιευομένου φωτογραφικοῦ πανομοιοτύπου αὐτοῦ καταφαίνεται, ἔχει ἄριστα διατηρηθῆ καὶ εἶνε ἐντελῶς εὐανάγνωστον. Ἐχει δὲ γραφῆ ὑπὸ χειρὸς ἡσκημένης εἰς τὸ εὐκρινῶς καὶ καλῶς γράφειν καὶ εἶνε, δύναται τις εἰπεῖν, ἀπολύτως σχεδὸν ἀπηλλαγμένον ἀνορθογραφιῶν. Αἱ λέξεις ἐν αὐτῷ πᾶσαι γράφονται ὀλόκληροι, ἄνευ συντομογραφιῶν, πλὴν τῶν λέξεων **ἀνθρῶπος**, **Θεός** καὶ **Θεοτόκος** συντομογραφουμένων διὰ τῶν γνωστῶν αὐτῶν συντομογραφιῶν **ἄνος**, **θς** καὶ **θκος**. Ἐλαχίστων δὲ λέξεων τοῦ κειμένου ἔχουσι συντομογραφηθῆ διὰ γνωστῶν συντομογραφιῶν αἱ καταλήξεις. Τὰς ὀλίγας ταύτας συντομογραφίας τοῦ ἐγγράφου ἀνέπτυξα ἐν τῇ

(1) Χρυσόβουλλα καὶ γράμματα τῆς ἐν τῷ Ἁγίῳ ὄρει Ἁθῶν ἱερᾶς καὶ σεβασμίας Μεγίστης Μονῆς τοῦ Βατοπεδίου ἐκδοθέντα ὑπὸ W. Regel.— Ἐν Πετρούπολει ἐκ τοῦ τυπογραφείου Β. Κιρσβάουμ. 1898.—

(2) Πανομοιοτύπος εἰκὼν τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου ἐδημοσιεύθη ἤδη, ἐκ τῆς ἐμῆς συλλογῆς ἀνεκδότων βυζαντιακῶν ἐγγράφων, ἐν τῇ πέμπτῃ εἰκονογραφημένῃ ἐκδόσει τῆς ἱστορίας τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους ὑπὸ Κ. Παπαρηγοπούλου.

δημοσιευομένη ἀναγνώσει αὐτοῦ ἐντὸς συνήθων κυρτῶν ἀγκυλῶν ( ) μίαν δὲ λέξιν τοῦ ἐγγράφου ἡμεξίτηλον σημειῶ ἐντὸς τῶν ὀρθογωνίων ἀγκυλῶν [ ] .

Ταῦτα ὄσον ἀφορᾷ εἰς τὸ παλαιογραφικὸν τοῦ δημοσιευομένου ὄρισμοῦ ἐνδιαφέρον.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ περιεχόμενον αὐτοῦ, ὁ ὄρισμός τοῦ Δεσπότης Δημητρίου τοῦ Παλαιολόγου ἐπίσης δὲν παρουσιάζει ἐξαιρετικὸν ἐνδιαφέρον. Δι' αὐτοῦ παραχωροῦνται εἰς τὴν μονὴν δέκα πάροικοι, κατονομαζόμενοι προσωπικῶς, ἀνήκοντες πιθανῶς εἰς κτῆμά τι ἢ μετόχιον τῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου ἐν τῇ νήσῳ Λήμνῳ, οὓς εἶχε καὶ πρότερον ἢ μονὴ ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ δημοσίου, παραχωροῦνται δὲ εἰς τὴν μονὴν αἱ δημοσιακαὶ τῶν παροίκων τούτων δόσεις, ἰδίᾳ τὸ **καπηλιατικὸν καὶ τὸ ἐννόμιον τῶν προβάτων**, καὶ ἀπαλλάσσεται ἡ μονὴ τῆς ἐτησίας δόσεως πρὸς τὸ δημόσιον πεντήκοντα ὑπερπύρων, ἅτινα πρότερον κατέβαλλεν αὕτη **ὑπὲρ ἀποβιγλίσεως** τῶν παροίκων τούτων, ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ καταβάλλωσιν οἱ πάροικοι, ἀντὶ τοῦ χαριζομένου τούτου φόρου εἰς τὴν μονὴν, ἕκαστος τὴν ἀναλογοῦσαν αὐτῷ δόσιν **ὑπὲρ τοῦ ζευγαρίου** αὐτοῦ.

Παρὰ ταῦτα ὅμως πάντα, τὸ ἔγγραφον τοῦτο εἶνε τὸ τελευταῖον μνημεῖον τῆς μετὰ τὴν Ἄλωσιν καὶ τὴν κατάλυσιν τῶν Βυζαντινῶν ἐν Πελοποννήσῳ δεσποτάτων ὑφισταμένης σκιωδῶς ἀκόμη ἐν τῷ πρόσωπῳ τοῦ Δημητρίου ἀρχῆς τῶν Παλαιολόγων.

Ἰδιαιτέρως σημειῶ, ὅτι ἐν τῷ ἐγγράφῳ τούτῳ μνημονεύεται ἡ ἐπὶ τῆς νήσου Λήμνου καὶ παρὰ τὸν δμώνυμον μέγιστον καὶ εὐεπίβουλον λιμένα αὐτῆς κειμένη κωμόπολις **Μοῦδρος** μετὰ τὸ αὐτὸ ἀκριβῶς σημερινὸν αὐτῆς ὄνομα, ἥδη ἀπὸ τῶν μέσων τῆς δεκάτης πέμπτῃς ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ὁ ὄρισμός τοῦ Δεσπότης Δημητρίου ἀπελύθη.

Ταῦτα ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον τοῦ δημοσιευομένου ἐγγράφου.

Ὁ Δεσπότης Δημήτριος ὁ Παλαιολόγος, ὁ ἀπολύσας τὸν περὶ οὗ ὁ λόγος ὄρισμόν, εἶνε ὁ γνωστός πέμπτος υἱὸς τοῦ αὐτοκράτορος Μανουὴλ Β' τοῦ Παλαιολόγου (1391—1425) καὶ ἀδελφὸς τῶν αὐτοκρατόρων Ἰωάννου τοῦ Ζ' (1425—1448) καὶ Κωνσταντίνου τοῦ ΙΑ' (1448—1453) τοῦ τελευταίου Βυζαντινοῦ αὐτοκράτορος, τοῦ πεσόντος ἡρωικῶς κατὰ τὴν Ἄλωσιν παρὰ τὴν πύλην τοῦ Ῥωμανοῦ.

Ὁ αὐτοκρατορικὸς οἶκος τῶν Παλαιολόγων, ὅστις προσέστη τῶν τυγῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν περιόδον τοῦ μεσαιωνικοῦ αὐτοῦ βίου, ἀναμφισβητήτως προσέφερε πολλὰς ὑπηρεσίας εἰς τὸ

ἔθνος διὰ τινων ἐκ τῶν μελῶν αὐτοῦ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸν κύριον κλάδον τῆς οἰκογενείας, ἀλλ' ἐπίσης πολλὰς καὶ μεγάλας ὑπηρεσίας προσέφερε καὶ διὰ τῶν μελῶν αὐτοῦ τῶν ἐκ πλαγίων κλάδων ἢ καὶ ἐκ θηλυγονίας καταγομένων. Πλεῖστοι Παλαιολόγοι καὶ ἐκ τῶν τῆς πρώτης καὶ ἐκ τῶν τῆς δευτέρας κατηγορίας ὑπηρετήσαν τὰ ἔθνη καὶ συμφέροντα ἢ καὶ ἐθυσίασαν τὴν ζωὴν των μαχόμενοι ὑπὲρ τῆς πατρίδος, ἀλλὰ καὶ οὐκ ὀλίγοι, ἰδίᾳ ἐκ τῶν ἀνηκόντων ἀπ' εὐθείας εἰς αὐτὴν τὴν βασιλεύσαν ἐπὶ ἑκατὸν ἐνενήκοντα καὶ τρία ἔτη (1260—1453) οἰκογένειαν, διὰ τῆς φιλαρχίας των, τῶν ἐρίδων των, ἐρίδων αἱματηρῶν, κατὰ τὰς ὁποίας Ἕλληνες ἐπολέμουν πρὸς Ἕλληνας, τὸ δὲ πάντων χεῖριστον ἐνίοτε καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων βοηθούμενοι εἰς τὰς ἐπονειδίτους καὶ ἀνεθνηκὰς πράξεις των, συνετέλεσαν εἰς τὴν πτώσιν τοῦ μεσαιωνικοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, τὸ ὁποῖον ἐκληρονόμησεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὴν κοσμοκράτειραν Ρώμην.

Ἀνῆλθον ἐπὶ τοῦ θρόνου οἱ Παλαιολόγοι δι' ἐνὸς ὄσον ἀδικαιολογήτου, τόσον καὶ στυγεροῦ ἐγκλήματος, τὸ ὁποῖον διέπραξεν ἐναντίον τοῦ ἀνγλικοῦ βασιλέως Ἰωάννου Δ' τοῦ Δούκα, Μιχαὴλ Η' ὁ Παλαιολόγος, ἀλλὰ καὶ ἀπώλεσαν τὸν θρόνον κατόπιν τῆς ἀφαντάστως ἡρωϊκῆς ἀμύνης τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ὅστις διὰ τοῦ τιμίου αὐτοῦ αἵματος ἀπέπλυνεν ὅλον τὸν ῥύπον τῶν προγονικῶν ἐγκλημάτων καὶ καθηγίασεν ἅμα τὴν ἐθνικὴν ἀναδημιουργίαν.

Ἀνέκτησαν οἱ Παλαιολόγοι τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ τῶν Λατίνων κατακτητῶν τῆς τετάρτης σταυροφορίας, ἀλλὰ καὶ ἀπώλεσαν αὐτήν, προπαρασκευάσαντες δυστυχῶς διὰ τῶν ἐρίδων των τὴν ἀπώλειαν ταύτην, κατὰ τὴν τελευταίαν ἐν ἔτει 1453 πολιορκίαν αὐτῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων.

Ἔχουν νὰ ἐπιδείξουν τοὺς ἀγῶνας Μιχαὴλ τοῦ Η' πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ κράτους τῆς Νικαίας εἰς τινὰς ἐκ τῶν παλαιῶν τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους Εὐρωπαϊκῶν ἐπαρχιῶν. Τὰς διπλωματικὰς ἐνεργείας Μανουὴλ τοῦ Β' περιελθόντος εἰς τὸ γῆρας του ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην εἰς ματαίαν ἀναζήτησιν φίλων καὶ συμμάχων κατὰ τοῦ τουρκικοῦ κινδύνου, ὅστις ἀπὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἔνθα εἶχεν ἐγκαθιδρυθῆ, ἠπείλει ἐκ τοῦ σύνεγγυς πλῆρον τὴν ἱστορικὴν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους πρωτεύουσαν. Τὴν ἡρωϊκὴν ἀμυναν τῆς πρωτευούσης ταύτης ἐπὶ δίμηνον κατὰ τὸ ἔτος 1453 ἐναντίον τῶν τεραστίων τουρκικῶν δυνάμεων, αἵτινες εἶχον περισφίξει τὴν Πόλιν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὡς ἐν σιδηρῷ κλοιῷ. Τὸν θάνατον τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, ὅστις προετίμησε πάσης προταθείσης αὐτῷ συνθηκολογήσεως τὴν διά-

σωσιν τῆς τιμῆς τοῦ πίπτοντος κράτους. Τὸν θάνατον τοῦ Θεοφίλου Παλαιολόγου καὶ δλοκλήρου τῆς οἰκογενείας τῶν Μετοχιταίων Παλαιολόγων, οἵτινες ἐφρονεύθησαν πάντες ἀπὸ τοῦ πατρὸς μέχρι τῶν παίδων ἀμννόμενοι ἐπὶ τῶν ἐπάξεων τῆς πιπτούσης αὐτοκρατορίας (¹). Τὴν ἐπίμονον καὶ ἡρωϊκὴν ἀντίστασιν (1460—1461) εἰς τὸ ἐν Πελοποννήσῳ μικρὸν φρούριον τοῦ Σαλμενικοῦ τοῦ Γραϊτζα Παλαιολόγου, ἐξαναγκάσαντος τοὺς πολιορκητὰς Τούρκους θαυμάζοντας τὴν ἀνδρείαν του νὰ ἐπιτρέψωσιν αὐτῷ νὰ ἐξέλθῃ μετὰ τῶν συναγωνιστῶν του ἔνοπλος ἀπὸ τοῦ πολιορκηθέντος ἐπὶ μακρὸν φρουρίου καὶ ν' ἀπέλθῃ ἀνενόχλητος εἰς Ἐνετίαν (²). Τὴν ἀξιοθαύμαστον διαγωγὴν τοῦ Μανουὴλ Παλαιολόγου, ὅστις φρούραρχος ὦν Μονεμβασίας κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν στρατῶν Μεχμέτ τοῦ Β' εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐν ἔτει 1460, διαταχθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ παραδοθέντος εἰς τὸν Πορθητὴν Δεσπότη τοῦ Μιστοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου (οὗ τὸ ἔγγραφο δημοσιεύομεν νῦν) νὰ παραδώσῃ εἰς τοὺς Τούρκους τὸ φρούριον, ἠρνήθη νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ἐπονείδιστον διαταγὴν καὶ ἠμύνθη σώσας ἐν τέλει τὸ φρούριον καὶ τὴν πόλιν τῆς Μονεμβασίας, τότε τοῦλάχιστον, ἀπὸ τοῦ Τυρκικοῦ κινδύνου (³). Ἄλλ' οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν δύο Ἀνδρονίκων, πάππου καὶ ἐγγόνου· οἱ σπαραγμοὶ τοῦ κράτους κατὰ τὰς ἔριδας τοῦ Ἰωάννου Παλαιολόγου πρὸς τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Ἰωάννην Ε' τὸν Κατακουζηνὸν· ἡ ἐπονείδιστος διαγωγὴ τοῦ Ἰωάννου Σ' Παλαιολόγου ἐπισήμως συμμαχήσαντος πρὸς τοὺς Τούρκους μετὰ τὴν ὑπ' αὐτῶν ἄλωσιν τῆς Φιλιππουπόλεως· ἡ ἀχαρκτήριστος διαγωγὴ τοῦ Ἀνδρονίκου πρωτοτόκου υἱοῦ τοῦ Ἰωάννου Σ', ὅστις τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ αὐτοκράτορα Ἰωάννην προσωποκρατηθέντα ἐν Ἐνετίᾳ διὰ χρέη, ἠρνήθη μὲ διαφόρους προφάσεις νὰ συνδράμῃ χρηματικῶς καὶ ἀπαλλάξῃ τοῦ ὀνειδους τῆς ἐπὶ ὀφειλῇ φυλακίσεως· ἡ ἐπιβουλὴ τοῦ αὐτοῦ Ἀνδρονίκου ἐναντίον τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πατρὸς, οὗ ἐπεχείρησε τὴν ἀπὸ τοῦ θρόνου ἀνατροπὴν, συμμαχῶν μάλιστα πρὸς τοὺς Τούρκους· ἡ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Δ' — ὡς ἀριθμεῖται οὗτος εἰς τοὺς καταλόγους τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων — ἀρπαγὴ τῆ βοήθειά πάλιν τῶν Τούρκων τοῦ θρόνου τοῦ πατρὸς τοῦ Ἰωάννου τοῦ Σ' καὶ ἡ κατάληψις τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατὰ τὰ

(¹) Λαόν. Χαλκοκ. ἔκδ. Βόννης σ. 397.

(²) Γεώργ. Φρατζῆς ἔκδ. Βόννης σ. 409. Λαόν. Χαλκοκ. σελ. 480—484. Α. Μουστοξύδη Ἑλληνομνημῶν σ. 800.

(³) Γεώργ. Φρατζῆς σ. 395—396.

ἔτη 1376—1379· ἡ ἐν ἔτει 1390 συμμαχία τοῦ Ἰωάννου Σ' (ἀνακτήσαντος τὸν θρόνον ἀπὸ τοῦ ἄρπαγος υἱοῦ αὐτοῦ Ἀνδρονίκου) καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Μανουὴλ τοῦ Β' μετὰ τοῦ σουλτάνου Βαγιαζήτ καὶ ἡ ἔνοπλος σύμπραξις ἀμφοτέρων τούτων ἐν ἔτει 1391 εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ πολιορκίαν τῆς εἰς αὐτοὺς ἀνηκούσης πόλεως Φιλαδελφείας, ἣτις παραχωρηθεῖσα ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸν Βαγιαζήτ διὰ συνθήκης ἤρνεϊτο νὰ παραδοθῆ καὶ ἀνθίστατο ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς ἀμυνομένη (1)· αὕτη ἀκόμη ἡ καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον διαγωγή τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου, περὶ οὗ εἰδικώτερον περαιτέρω θὰ ἀσχοληθῶ ἐν τῇ παρούσῃ μελέτῃ, καὶ τόσα ἄλλα ἀληθῶς ἀποτρόπαια πολλῶν ἐκ τῶν Παλαιολόγων ἔργα, ὅχι μόνον εἰς ζωηροτάτην ἀντίθεσιν πρὸς τὰς ἐθνικὰς ὑπηρεσίας ἄλλων τῆς οἰκογενείας μελῶν κεῖνται, ἀλλὰ καὶ συνετέλεσαν κυρίως εἰς τὴν ὀριστικὴν πτώσιν τοῦ παρακμάζοντος πλέον Βυζαντινοῦ κράτους.

Δὲν προτίθεμαι ἐνταῦθα διὰ τοῦ βραχέος τούτου σημειώματος, τὸ ὁποῖον ἐνόμισα ἀναγκαῖον νὰ προτάξω τοῦ δημοσιευομένου ἤδη τὸ πρῶτον ὀρισμοῦ τοῦ Δημητρίου Παλαιολόγου νὰ ἱστορήσω τὰ ἔργα, τὰ καλὰ ἢ τὰ κακά, τῶν ἐπὶ δύο σχεδὸν αἰῶνας προστάντων τοῦ Ἑλληνισμοῦ Παλαιολόγων. Ἀλλὰ δὲν ἠδυνάμην νὰ μὴ σημειώσω ὅσα ἀνωτέρω ἐσημείωσα, διότι ὁ ἀναγινώσκων τὸ περιεργον τοῦτο ἱστορικὸν μνημεῖον, τὸ τελευταῖον ἔγγραφον τῆς ἀρχῆς τῶν Παλαιολόγων, τὸ διασωθὲν μετὰ τόσους αἰῶνας ἀπὸ τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ ἀρχαιοφυλακείου τῆς μονῆς τοῦ Βατοπεδίου, εἶνε ἀδύνατον νὰ μὴ φέρῃ εἰς τὴν μνήμην αὐτοῦ τὰς πράξεις τῶν μελῶν τῆς μεγάλης ταύτης βασιλικῆς οἰκογενείας, αἵτινες τόσῃν ἐπίδρασιν ἔσχον ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ ἡμῶν βίου.

Ἐσημείωσαμεν ἀνωτέρω, τίς ἦτο ὁ ἀπολύσας τὸ δημοσιευόμενον ἔγγραφον Δημήτριος ὁ Παλαιολόγος. Ἰδωμεν ἤδη, τί οἱ σύγχρονοι ἱστορικοὶ παραδίδουσι περὶ αὐτοῦ καὶ πῶς τόσα μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔτη καὶ μετ' αὐτὴν ἀκόμη τὴν κατὰ τὸ ἔτος 1460 ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰκτησιν τῆς Πελοποννήσου καὶ τὴν κατάλυσιν τῶν τελευταίων ἐν αὐτῇ λειψάνων τῆς κυριαρχίας τῶν Παλαιολόγων, διατηρεῖ ὁ Δημήτριος τὸν τίτλον τοῦ Δεσπότη.

Ὅτε κατὰ τὴν 31 Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1448 ἀπεβίωσεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ὁ προτελευταῖος αὐτοκράτωρ Ἰωάννης Ζ' ὁ Παλαιολόγος ἄτεκνος, ἐπέζων τρεῖς ἐκ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Ὁ Κωνσταν-

(1). Λαόν. Χαλκοκ. σελ. 64.

τινος, ὁ Δημήτριος καὶ ὁ Θωμᾶς· καὶ ὁ μὲν πρῶτος καὶ ὁ τρίτος εὐρίσκοντο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς Πελοπόννησον διοικοῦντες τὰς ἐν αὐτῇ Βυζαντηνὰς κτήσεις· ὁ δὲ δεύτερος, ὁ τοῦ δημοσιευομένου ἐγγράφου Δημήτριος, ἦτο Δεσπότης τῆς Σηλυβρίας κειμένης πλησιέστατα πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους. Ἐπωφελήθη οὗτος τότε τῆς εὐνοικῆς δι' αὐτὸν θέσεώς του καὶ τῆς μακρὰν ἀπουσίας τοῦ πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου καὶ ἀπεπειράθη νὰ καταλάβῃ τὸν χηρεύσαντα τοῦ Βυζαντίου θρόνον, προβάλλων ὡς τίτλον ὅτι ἦτο πορφυρογέννητος, ἐν ᾧ ὁ πρεσβύτερος ἀδελφός του Κωνσταντίνος εἶχε γεννηθῆ πρὸ τῆς εἰς αὐτοκράτορα ἀναγορεύσεως τοῦ πατρὸς αὐτῶν Μανουὴλ τοῦ Β', καὶ ἐξεστράτευσε μάλιστα ἀπὸ Σηλυβρίας κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλ' εὐτυχῶς ἐκωλύθη εἰς τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ τούτους ἐκ τῆς ἀντιστάσεως τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐνισχυομένης ὑπὸ τε τῶν κατοίκων τῆς Πόλεως καὶ τῶν ἀρχόντων, ἰδίᾳ δὲ τοῦ μεγάλου δουκὸς Λουκᾶ Νοταρᾶ. (1)

Καὶ ἄλλοτε δὲ ὁ Δημήτριος εἶχεν ἀποπειραθῆ νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον, ἐκτρατεύσας ἀπὸ τῆς Μεσημβρίας, ἣν διώκει κατὰ τὸ ἔτος 1442, κατὰ τοῦ πρεσβυτέρου πάντων ἀδελφοῦ Ἰωάννου τοῦ Ζ', καὶ ὅπερ χερίστον, συμμαχούντων αὐτῷ καὶ Τούρκων, δι' ὧν καὶ διὰ τοῦ ἰδίου στρατοῦ ἐπολιόρηκε τότε τὴν Κωνσταντινούπολιν. Δὲν ἐπέτυχεν ὅμως καὶ τότε τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ, τὸ μὲν ἐκ τῆς ἀντιστάσεως, ἣν εὗρεν εἰς τὰ τεῖχη τῆς Πόλεως, τὸ δὲ ἐκ τῆς ἀφίξεως ἐκ Πελοποννήσου τοῦ ἑτέρου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, ἐπελθόντος εἰς βοήθειαν τοῦ ἀπειλουμένου αὐτοκράτορος Ἰωάννου τοῦ Ζ'. Ἡ ἀποτυχούσα αὕτη ἐπιχείρησις τοῦ Δημητρίου διήρκεσεν ἐπὶ ὀκτὼ περίπου μῆνας κατὰ τὸν ἱστορικὸν Φραντζῆν, δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1442 μέχρι Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ὅτε τέλος ὁ Κωνσταντίνος μετὰ πολλὰς περιπετείας, ἃς ὑπέστη κατὰ τὸν πλοῦν, καὶ ἰδίᾳ ἐν Λήμνῳ ὑπὸ τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, κατάρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀπειλουμένην Κωνσταντινούπολιν. (2)

Μετὰ τὴν ὅς ἀνωτέρω ἀποτυχίαν τῶν φιλοδόξων αὐτοῦ σχεδίων ἐν ἔτει 1448 καὶ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ ΙΑ', ὁ Δημήτριος διεμερίσθη μετὰ τοῦ νεωτέρου ἀδελφοῦ Θωμᾶ τὰς ἐν Πελοποννήσῳ Βυζαντιακὰς ἐπαρχίας λαβὼν οὗτος τὴν Σπάρτην μετὰ τοῦ Μισθρᾶ καὶ τὴν λοιπὴν Πελοπόν-

(1) Λαόν. Χαλκοκ. σ. 373—374.

(2) Γεώργ. Φραντζῆς σ. 194—195

νησον πᾶσαν, πλὴν τῆς Ἀχαΐας, ἤγισ ἀφέθη εἰς τὸν Θωμᾶν, ἡ δὲ μεταξὺ τῶν δύο ἀδελφῶν διανομὴ αὕτη ἐπεσφραγίσθη διὰ συνθήκης καὶ ὄρκων πρὸς ἀλλήλους. (1) Ἐπὶ αὐτῆς εἰς οὐδὲν οἱ ὄρκοι καὶ αἱ συνθήκαι ἐχρησίμευσαν. Ὁ Δημήτριος μετ' οὐ πολὺ, τοὺς Τούρκους ἔχων συμμάχους κατὰ τὴν συνθήειάν του καὶ ὑπὸ τούτων πρὸς τὸ ἑαυτῶν συμφέρον εὐνοοῦμενος, ἐνεπλάκη εἰς πόλεμον πρὸς τὸν Θωμᾶν καὶ κατώρθωσε νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ ἐφ' ὀλοκλήρου σχεδὸν τῆς Πελοποννήσου. (2)

Ἐπὶ τοιαύτας πρὸς ἀλλήλους σχέσεις τῶν τριῶν Παλαιολόγων ἐπῆλθεν ἡ τελευταία πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν ἔτει 1453. Καὶ εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ πολιορκητὴς σουλτάνος Μεχμέτ ὁ Β' ὅπως ἀσφάλισεν τὸν πολιορκητικὸν αὐτοῦ στρατὸν ἀπὸ πάσης ἐπιθέσεως καὶ παρακωλύσῃ πᾶσαν ἐκ Πελοποννήσου βοήθειαν τῆς πρωτεύουσας τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, διέταξεν ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1452 τὸν στρατηγὸν αὐτοῦ Τουραχὰν νὰ εἰσβάλλῃ μετὰ στρατοῦ εἰς Πελοπόννησον, ἀλλ' ἡ εἰσβολὴ αὕτη ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν ἀπέτυχε, διότι κατώρθωσε μὲν νὰ εἰσδύσῃ μέχρι Μεσσηνίας ὁ Τουραχὰν, ἀλλ' ἐκεῖ συνήντησε τοιαύτην σφοδρὰν ἀντίστασιν, ὥστε ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ προσβληθείσης δὲ κατὰ τὴν ὑποχώρησιν μιᾶς ἐκ τῶν δύο μοιρῶν τοῦ στρατοῦ του ὑπὸ τοῦ γυναικαδέλφου τοῦ Δεσπότη Δημητρίου Ματθαίου Ἀσάν, ὑπέστη τοιαύτην δεινὴν καταστροφὴν, ὥστε ἠχμαλιώσθη καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ υἱὸς τοῦ Τούρκου στρατηγοῦ Ἀχμέτ καὶ ἀπήχθη αἰχμάλωτος εἰς Σπάρτην. (3) Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ Τουραχὰν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ ἀπειλουμένου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, καὶ ἰδίᾳ ὁ ἰσχυρότερος αὐτῶν Δημήτριος, οὐδεμίαν ἔδειξαν διαθέσιν, ὅπως συνδράμωσι τὸν τόσον ἡρωϊκῶς καὶ τόσον ἀνίσως μαχόμενον ἀδελφὸν αὐτῶν ἐπὶ τῶν ἐπάλλεων τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Μετὰ τὴν Ἀλωσιν καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὁ Πορθητὴς Μεχμέτ ἐσυνθηκολόγησε πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ ἀδελφοὺς τοῦ πεσόντος αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου (4), οὐχὶ βεβαίως πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ νὰ ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς τὴν ἡγεμονίαν τῶν τελευταίων ἐν Πελοποννήσῳ Βυζαντινῶν ἐπαρχιῶν, ἀλλὰ διότι αἱ με-

(1) Λαόν. Χαλκοκονδ. σ. 374.

(2) Λαόν. Χαλκοκονδ. σ. 378.

(3) Λαόν. Χαλκοκονδ. σ. 381-382.

(4) Λαόν. Χαλκοκονδ. σ. 405.

γάλαι ἀπώλειαι, τὰς ὁποίας οἱ στρατοὶ αὐτοῦ ὑπέστησαν κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὴν Ἄλωσιν καὶ ἄλλαι ἴσως ἀνάγκαι τῷ ἐπέβαλον ν' ἀναβάλλῃ πρὸς καιρὸν τὴν ὀριστικὴν κατάκτησιν τῶν ὑπολειπομένων χωρῶν τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου. Ἀλλὰ καὶ ἡ πρόσκαιρος αὕτη ἀρχὴ τῶν ὑπολειφθέντων Παλαιολόγων ἐν Πελοποννήσῳ ἐξηγοράζετο παρ' αὐτῶν δι' ἑτησίου φόρου δεκακισχιλίων νομισμάτων, τὸν ὁποῖον ἐπέβαλεν εἰς αὐτοὺς ὁ Μεχμέτ. (1).

Κατὰ τὴν βραχυχρόνιον διάρκειαν (1453-1460) τῆς τοιοῦτοῦ τρόπου ἐξαγοραζομένης ἀπὸ τοῦ Πορθητοῦ ἀρχῆς τῶν ἀδελφῶν Δημητρίου καὶ Θωμᾶ ἐν Πελοποννήσῳ αἱ διενέξεις καὶ διαμάχαι μεταξὺ αὐτῶν δὲν ἔπαυσαν οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν. Ὁ Δημήτριος ὅμως παρ' ὅλην τὴν φιλότουρκον πολιτικὴν αὐτοῦ φαίνεται ὅτι εἶχεν ἀντιληφθῆ τὸ προσεγγίζον τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ τέμα, καὶ δι' ἐπιστολῆς του χρονολογουμένης ἀπὸ τῆς 12ης Δεκεμβρίου τοῦ ἔτους 1455 καὶ ἀποσταλείσης διὰ τοῦ ἐμπύστου αὐτοῦ Φραγκούλη τοῦ Σερβοπούλου πρὸς τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Κάρολον τὸν Ζ' παρέστησε τὴν ἀνάγκην, εἰς ἣν εὐρίσκετο, καὶ ἐξελιπάρησεν ἐπὶ ματαίῳ καὶ οὗτος τὴν συνδρομὴν τῆς Δύσεως. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη λατινιστὶ, φέρει δ' ἑλληνιστὶ διὰ κινναβίσεως τὴν ὑπογραφὴν «*Δημήτριος ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς Δεσπότης Ῥωμαίων ὁ Παλαιολόγος*» (2).

Κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1442 ὁ Σουλτάνος Μεχμέτ ἐζήτησε πρὸ τοῦ Δημητρίου εἰς γυναῖκα τὴν δεκαεξαέτιδα αὐτοῦ θυγατέρα Ἑλένην, ἣτις ἐγεννήθη αὐτῷ ἐν ἔτει 1442 ἀπὸ τοῦ γάμου μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ Παύλου Ἀσάνη (3). Ὁ γάμος ὅμως οὗτος δὲν ἐτελέσθη τότε, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἔτος 1460 μετὰ τὴν ὀριστικὴν ὑποδούλωσιν τοῦ Δημητρίου εἰς τὸν σουλτάνον Μεχμέτ τὸν Β', καθ' ὅσον ὁ ἱστορικὸς Φραντζῆς ἀναφέρει ῥητῶς, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ θυγάτηρ αὕτη τοῦ Δημητρίου μετὰ τῆς μητρὸς της εὐρίσκοντο λόγῳ ἀσφαλείας εἰς τὸ ὄχυρον τῆς Μονεμβασίας φρούριον, οὗ φρούραρχος ἦτο ὁ Μανουὴλ Παλαιολόγος, ὃς ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν. Εἰς τὴν διαταγὴν δὲ τοῦ Δημητρίου ὅπως ἀποστείλῃ αὐτῷ τὴν σύζυγον καὶ τὴν θυγατέρα καὶ ὅπως παραδώσῃ τὸ φρούριον εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ

(1) Δούκα; Ἔκδοσ. Βόννης σ. 314.

(2) Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ὁ Δουκάγγιος ἀναφέρει ὡς σωζομένην ἐν πρωτοτύπῳ. Βλ. Δημητρίου Σκαρλάτου τοῦ Βυζαντίου Ἡ Κωνσταντινουπόλις τ. Β', σ. 390.

(3) Γεώργ. Φραντζῆς σ. 194, 388, 394-395. Λαόν. Χαλκ. σ. 455

Μεχμέτ, ὁ Μανουήλ Παλαιολόγος τὰς μὲν γυναῖκας ἀφῆκε νὰ ἐξέλθωσι τοῦ φρουρίου καὶ νὰ ἀκολουθήσωσι τὴν μοῖραν, ἣν προώριζεν εἰς αὐτὰς ἢ ἀχαρακτήριστος διαγωγὴ τοῦ συζύγου καὶ πατρὸς Δημητρίου, τὸ δὲ φρούριον ἠρηθήθη νὰ παραδώσῃ καὶ διέσωσε τότε ἀπὸ τῆς Τουρκικῆς κατακτῆσεως (1).

Ὡς καὶ μικρὸν ἀνωτέρω ἐλέχθη ἐξηκολούθουν ἀκόμη ἐν Πελοποννήσῳ αἱ ἔριδες καὶ διαμάχαι τῶν ἀδελφῶν Δημητρίου καὶ Θωμᾶ πρὸς ἀλλήλους, μέχρι τοῦ ἔαρος τοῦ ἔτους 1460, ὁπότε ἐπελθὼν κατὰ τῆς Πελοποννήσου ὁ σουλτάνος Μεχμέτ ἔτερμάτισεν ὀριστικῶς καὶ τὰς πρὸς ἀλλήλους διαμάχας τῶν τελευταίων Παλαιολόγων καὶ τὴν ἀσθενῆ αὐτῶν κυριαρχίαν ἐπὶ τῶν τελευταίων ὑπολειμμάτων τῶν ἐπαρχιῶν τοῦ Βυζαντιτικοῦ κράτους. Καὶ ὁ μὲν Θωμᾶς διέφυγε μετὰ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ εἰς Ἰταλίαν, ὁ δὲ Δημήτριος παρεδόθη μετὰ τῆς ὑφ' αὐτὸν χώρας εἰς τὸν σουλτάνον, ἀφοῦ καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ θυγατέρα καὶ τὴν σύζυγον παρέδωκεν εἰς αὐτόν, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη.

Ὁ Δημήτριος Παλαιολόγος ἐπέζησε μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἱστορηθέντα ἐπὶ μίαν ἀκόμη δεκαετίαν. Καὶ κατὰ τὰς ἀρχὰς μὲν τῆς πολιτικῆς αὐτοῦ αἰχμαλωσίας διέμεινεν ἐν Ἀδριανουπόλει ἀποζῶν ἐκ τῶν προσόδων τῶν νήσων Λήμνου, Ἰμβρου καὶ Σαμοθράκης καὶ τῆς πόλεως Αἴνου (2), αἵτινες εἶχον παραχωρηθῆ αὐτῷ. Διετήρει δὲ ὁ πολιτικὸς πλέον αἰχμάλωτος τοῦ Πορθητοῦ Δημήτριος πομπωδῶς ἀκόμη τὸν Βυζαντινὸν τίτλον τοῦ Δεσπότη, τὸν ἥκιστα ἀμόζοντα εἰς τὴν ἔλευσιν κατὰστασιν, εἰς ἣν εἶχε περιέλθει. Εἰς τὴν ἐποχὴν δὲ ταύτην ἀνάγεται καὶ ὁ νῦν τὸ πρῶτον δημοσιευόμενος ὀρισμὸς αὐτοῦ, ὁ ἀπολυθεὶς κατὰ τὸν Ἰούλιον τοῦ ἔτους 1462 καὶ φέρων κάτωθι τὴν ὑπογραφήν αὐτοῦ μετὰ τὸν τίτλον τοῦ δεσπότη. Ἐν τῷ ὀρισμῷ αὐτοῦ τούτῳ ὁ Δημήτριος πομπωδῶς ὁμιλεῖ εἰσέτι περὶ τῆς βασιλείας του καὶ τῆς εἰς αὐτὴν προσφυγῆς τῶν μοναχῶν τοῦ Βατοπεδίου (στ. 1, 3, 5, 13, 17, 18), εἶνε δὲ ζήτημα μεθ' ὅσα καθ' ἅπαντα αὐτοῦ τὸν βίον διέπραξεν οὗτος σφάλματα καὶ ἐγκλήματα ἐθνικά, ἃν θὰ ἠδύ-

(1). Γεώργ. Φραντζῆς σ. 395, 396. Λαόν. Χαλκοκονδ. σ. 476. Περβλ. καὶ Σ. Αἰμπρου Παλαιολόγια καὶ Πελοποννησιακά τ. Α' σ. νᾶ-νβ'.

(2). Γεώργ. Φραντζῆς σ. 413-414. Ὁ Χαλκοκονδύλης (σ. 414 καὶ 418) ἀναφέρει μόνον τὴν ἐκ τῶν ἀλυκῶν καὶ τῶν θηρῶν τῆς πόλεως Αἴνου πρὸς ὄσον ὡς παραχωρηθεῖς ἢ τῷ Δημητρίῳ Παλαιολόγῳ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου. Ἡ πληροφορία ὅμως τοῦ Φραντζῆ ἔλέγχε αἰ καὶ ἐκ τοῦ δημοσιευομένου ὀρισμοῦ ἀκριβεστερά, καθ' ὅσον δι' αὐτοῦ παρέχονται ὑπὸ τοῦ Δημητρίου εἰς τὴν μονὴν Βατοπεδίου δικαίωματα ἐπὶ τῆς νήσου Λήμνου.

ναντο πλέον νὰ ὠφελήσουν αὐτὸν τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ μνημόσυνα, τὰ ὁποῖα ὑπέσχοντο νὰ τελῶσιν οἱ ὅσιοι πατέρες τοῦ Βατοπεδίου εἰς ἀντάλλαγμα τῶν πρὸς αὐτοὺς παραχωρήσεών του (στ. 6, 17).

Καὶ ἡ σκιώδης ὁμως ἀρχὴ τοῦ Δημητρίου ἐπὶ τῶν νήσων Λήμνου, Ἰμβρου καὶ Σαμοθράκης καὶ τῆς πόλεως Αἴνου ἐλάχιστον διήρκεσε χρόνον. Κατὰ τὸ ἔτος 1467 ὁ Δημήτριος, κατὰ τινα μὲν ἐκδοχὴν παρητήθη οικειοθελῶς τῶν προσόδων αὐτῶν ἀντὶ τοῦ ποσοῦ τῶν πεντήκοντα χιλιάδων ἄσπρων, ἅτινα παρεχωρήθησαν αὐτῷ πρὸς ζωάρκειαν ἐκ τοῦ δασμοῦ τῶν ἀλεύρων, κατ' ἄλλην δὲ ἐκδοχὴν, ἀφ' οὗ πρότερον ἐξώρισεν αὐτὸν ὁ Μεχμέτ ἐξ Ἀδριανουπόλεως εἰς Διδυμότειχον ὡς συνένοχον κλοπῆς γενομένης ὑπὸ τοῦ γυναικαδέλφου του Ματθαίου Ἀσάν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν ἀλυκῶν τῆς Αἴνου, εὐσπλαχνισθεὶς εἶτα τὴν ἀθλιότητα, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχε περιέλθει ὁ τελευταῖος οὗτος πορφυρογέννητος τῶν αὐτοκρατόρων τοῦ Βυζαντίου, ἐπέτρεψε τὴν εἰς Ἀδριανουπόλιν ἐπάνοδον ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ τὴν συνέχισιν τῆς εἰς αὐτὸν χορηγίας τῶν πενήκοντα χιλιάδων ἄσπρων ἐκ τοῦ δασμοῦ τῶν ἀλεύρων (¹). Ὅπως δὲ ἄπο τοῦ ἔτους 1467 παύουσι πλέον ὑφιστάμενα καὶ αὐτὰ τὰ σκιώδη δικαιώματα τοῦ Δημητρίου ἐπὶ τῶν νήσων καὶ τῆς Αἴνου, τὰ ὁποῖα παρείχον εἰς αὐτὸν καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει πολιτικῆς αἰχμαλωσίας του τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὑπογράφηται μὲ τὸν τίτλον τοῦ Δεσπότη καὶ νὰ γράφῃ πομπωδῶς περὶ τῆς βασιλείας του.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ὁ Δημήτριος, ὅστις βεβαίως δύναται νὰ καταταχθῆ μεταξὺ τῶν χειροτέρων ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς του, ἐπέζησεν ἐν Ἀδριανουπόλει ἐπὶ τρία ἀκόμη ἔτη, κατὰ τὴν ἀρχὴν δὲ τοῦ φθινοπώρου τοῦ ἔτους 1470 ἀπεβίωσεν οὗτος ἔν τινι τῶν ἐν Ἀδριανουπόλει μονῶν, ἔνθα κατὰ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἔτη τῆς ζωῆς του εἶχεν ἀνταλλάξει τὴν πορφύραν διὰ τοῦ καλογηρικοῦ ῥάσου καὶ τὸν πολυθόρυβον καὶ κατεσπαρμένον ἀπὸ μίση καὶ πάθη καὶ φιλοδοξίας βίον του πρὸς τὴν ἡσυχον ζωὴν τοῦ ἀπλοῦ καλογήρου Δαυΐδ (²), ὡς εἶχεν οὗτος μετονομασθῆ γενόμενος μοναχός.

Ἐν Ἀθήναις Φεβρουάριος 1926.

ΜΙΧΑΗΛ ΓΟΥΔΑΣ

(¹). Γεώργ. Φραντζῆς σ. 427-429.

(²). Γεώργ. Φραντζῆς σ. 449.

ΟΡΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ ΔΕΣΠΟΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟΥ

- 1 † Ἐπειδὴ ἦλθεν εἰς τὴν βασιλείαν μου ὁ τιμιώτ(α)τ(ος)
ἐν μοναχοῖς κύρ Θεόδουλος ἀπὸ τῆς ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει τοῦ
Ἄθωνος σεβασμίας | βασιλικῆς μονῆς τῆς ὑπερεὔλογημένης
δεσποίνης μου Θεοτόκου τοῦ Βατοπεδίου, πεμφθεὶς παρὰ
τοῦ ἐν αὐτῇ ὀσιωτ(ά)τ(ου) καθηγουμένου, | καὶ τῶν λοιπ(ῶν)
ὀσίων π(ατέ)ρων τῶν ἐνασκουμένων αὐτῇ, καὶ ἐδήλωσεν ὅπως
οἱ τοιοῦτοι ζητοῦσι καὶ παρακαλοῦσι τὴν βασιλείαν μου ἵνα
εὖρ | γετήσης αὐτῇ πρὸς αὐτοὺς ὡς ἔχειν τελείως ὡς τοὺς δέ-
κα ἀν(θρώπ)ους οὓς εἶχον καὶ πρότερον ἐπικολῶς μετὰ τοῦ δη-
5 μοσίου ἐν τῷ χωρίῳ | τῆς νήσου Λήμνου τῷ Μούδρῳ δῆλον
ὅτι. Ἡ βασιλεία μου εὐμενῶς πρὸς δεξαμένη τὴν ζήτησιν καὶ
παράκλησιν αὐτῶν, ἅμα μὲν καὶ δι' ἣν | ἔχομεν εὐνοίαν καὶ
ζέσιν πρὸς τὴν εἰρημένην σεβασμίαν μονήν, ἅμα δὲ καὶ μνη-
μοσύνου ἡμῶν ἕνεκα, οὗ ὑπεσχέθησαν ἀεὶ ἐκ | τελεῖν ἐναὐτῇ,
διορίζεται αὐτῇ διὰ τοῦ παρόντος αὐτῆς ὀρισμοῦ καὶ [εὐεργε]τεῖ
καὶ δίδωσι πρὸς τὴν τοιαύτην σεβασμίαν μονήν | καὶ τοὺς
δηλωθέντας ὀσίους π(ατέ)ρας, ἵνα ἔχωσιν ἀπὸ τοῦ νῦν καὶ εἰς
τὸ ἐξῆς, τοὺς ἐν τῷ Μούδρῳ τοιούτους δέκα παροίκους τε-
λείως. | ἦγουν Πρωτόγερον τὸν Μονομάχον. Γεώργ(ιον) τὸν
Ἄνδρόνικον. τὸν Μάζαλιν, τὸν Ἀτούμ(ην). Γεώργ(ιον) τὸν
10 Λουκᾶν. Κώνσταν τὸν Μάρκον. Θεόδωρον τὸν Ἴμ | βριώτην.
Μιχαὴλ τὸν Μάρκον. τὸν Μανουήλ. καὶ Γεώργ(ιον) τὸν Βα-
ροῦχαν· καὶ λαμβάνειν ἐξ αὐτῶν κατ' ἔτος, πᾶσας τὰς δημοσια-
κὰς αὐτῶν | δόσεις, ἀκωλύτως· ἦγουν τὸ κατηλιατικὸν ὅπερ
εἶχον πρότερον ἐπικολῶς μετὰ τοῦ δημοσίου, καὶ τὸν ἐννόμι-
ων τῶν προβάτων | αὐτῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἀπεδίδου ἡ τοιαύτη

μονὴ ὑπὲρ ἀποβιγλίσεως τῶν τοιούτων ἀν(θρώπ)ων τοῦ Μούδρου κατ' ἔτος ὑπέρπυρα πεντήκοντα, | διορίζεται ἡ βασιλεία μου καὶ περὶ τοῦτου, ἵνα ἡ μὲν μονὴ ὑπάρχη ἐλευθέρα ταύτης τῆς δόσεως, οἱ δὲ αὐτοὶ ἀν(θρώπ)οι ἀποδίδωσιν | ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἀποβιγλίσεως, ὅσον ὄφειλε καὶ ἀπεδίδου ἕκαστο(ς) καὶ πρότ(ε)ρ(ον) ὑπὲρ τοῦ ζευγαρίου αὐτοῦ· τὸ δὲ

15 ἔλλειπον μέγρη | τῆς συμπληρώσεως τῶν πεντήκοντα ὑπερπύρων, ἀποδιδῶ τὸ δημόσιον· ὅθεν καὶ οὐδεμίαν εὐρήσουσιν δι' ἐνόχλησιν ἢ ἐπή | ρειαν, οὔτε παρὰ τῶν κεφαλακιτευόντων τῆς Λήμνου, οὔτε μ(ήν) παρ' ἄλλου τινὸς τῶν ἀπάντ(ων), ἀλλὰ πάσης ἀνενοχλησί(ας) καὶ δεφενδεύ | σεως ἀπολαύσουσιν, ὑπὲρ εὐχόμενοι τῆς βασιλεί(ας) ἡ(μῶν) πρὸς Θ(εὸν) καὶ ἐκτελοῦντες τὸ ὑπὲρ ἡμῶν μνημόσυνον ἀεὶ ὥσπερ | ἔταξαν, καὶ εἰς δῆλωσιν τοῦτου, γέγονεν καὶ ὁ παρῶν ὀρισμὸς τῆς βασιλείας μου· ἐν μηνὶ Ἰουλίῳ (ἰνδικτιῶνος) ι' | τοῦ 570' ἔτους.

† Δημήτριος δεσπότης

ὁ Παλαιολόγος † :

Στ. 2.—ὑπερευλογημένης.

Στ. 4.—εὐεργετήση.

Στ. 5.—προσδεξαμένη.

Στ. 8.—ἔξης.

Στ. 10.—Βαρούχαν. πάσας.

Στ. 11.—Τὸ ἐνόμιον.

Στ. 13.—τούτου.

Στ. 14.—μέγρη.

Στ. 15.—διενοχλησιν

Στ. 16.—οὔτε. ἄλλου. ἀνενοχλησίας.

Στ. 17.—ὑπερευχόμενοι.

Στ. 18.—τούτου. Ἰουλίῳ